

Agnieszka Gajewska, **Własny pokój**, w: *Encyklopedia gender. Płeć w kulturze*, red. M. Rudaś-Grodzka, K. Nadana-Sokołowska, A. Mrozik, K. Szczuka, K. Czeczot, B. Smoleń, A. Nasiłowska, E. Serafin, A. Wróbel, Warszawa 2014,

Własny pokój – tytuł eseju Virginii Woolf, opublikowanego w 1929 roku, którego pierwszą wersję wygłosiła w Newnham i Girton, żeńskich college'ach założonych w Cambridge; także jedna z najważniejszych (obok np. **siostry Szekspira** i **wariatki na strychu**) metafor feministycznych odnoszących się do niezależności i swobody intelektualnej kobiet.

Pelen ironii i narracyjnych gier esej Woolf to analiza historycznych, społecznych, psychologicznych uwarunkowań pisarstwa kobiet, często traktowany jako **manifest feministyczny**. Tytuł eseju odnosi się do głównej tezy (a także postulatu) Woolf, która brzmi następująco: kobieta musi mieć pieniądze i własny pokój, jeśli ma zajmować się twórczością literacką. **Niezależność finansowa kobiet** jest według autorki istotniejsza niż **prawo wyborcze**, gdyż tylko ona umożliwia kierowanie własnym życiem. Odpowiedni dochód ma ogromne znaczenie szczególnie w przypadku artystek, ponieważ ułatwia całkowite oddanie się niezbędnej przy tworzeniu kontemplacji i skoncentrowanie się wyłącznie na sztuce. Własny pokój gwarantuje swobodę i wolność intelektualną, której kobiety były przez wieki pozbawione; chroni też w pewnym stopniu piszące kobiety przed pobłażliwym traktowaniem przez tych, którzy dzierżą władzę, wpływy i mają pieniądze: profesorów, redaktorów, biskupów, dyrektorów, krytyków literackich, sędziów i pedlów.

Woolf sytuuje problem twórczości kobiet w kontekście ich pozycji społecznej, wielowiekowego ubóstwa, braku możliwości podejmowania działalności publicznej, izolacji w domu i zależności od ojca/męża/brata. Problem podziału ról płciowych autorka ukazuje odwołując się do metafor przestrzennych. Postulowany własny pokój został przeciwstawiony niechętniej kobietom przestrzeni uczelni wyższej (ironicznie określanych jako Oxbridge), zamkniętej przed szukającą wiedzy oraz wspólnoty protagonistką uczelnianej bibliotece, a także świątyni. Istotną kwestię w opisie historii literatury kobiet stanowi brak formalnego wykształcenia (czego przykładem jest sama Woolf), usunięcie ich z historii, co uniemożliwia budowanie tradycji kobiecego pisania, niemożność samodzielnego, niezależnego życia oraz podróżowania, anonimowość pisarstwa kobiet, protekcyjne traktowanie autorek: ich wyśmiewanie, formułowanie pod ich adresem szyderstw i jawna wrogość krytyki literackiej oraz otoczenia.

Autorka wskazuje na patriarchalną organizację społeczeństwa, którą podtrzymuje podział na **prywatne/kobiece** i **publiczne/męskie**. Narracyjne maski konstruowane w eseju wytwarzają napięcie między prywatnym zwierzeniem a publicznym wykładem, umożliwiając tym samym subwersywną grę, która polega także na odwracaniu schematów ról płciowych i wyobrażaniu sobie świata mężczyzn, w którym byliby oni pozbawieni własności, możliwości zdobywania wiedzy, podróżowania, a w literaturze przedstawiani wyłącznie w roli kochanka. Własny pokój to także rewolucyjna zmiana w sferze prywatnej, zakładająca realną i metaforyczną przebudowę domu oraz przeobrażenie życia rodzinnego.

Pozbawione zacisznego gabinetu pisarki tworzą w przestrzeni salonu, gdzie narażone są na wtargnięcie innych osób i konieczność przerwania pracy. Własny pokój z drzwiami zamykanymi na klucz gwarantuje całkowitą niezależność oraz niepodległość ciała i umysłu; umożliwia pisarkom wypracowanie własnego rytmu pracy; chroni ich upragnioną samotność; koi **gniew** wynikający z dyskryminacji, który niejednokrotnie przeszkadza im w stworzeniu przekonującej kreacji artystycznej; pozwala wypracować indywidualny rytm zdania, styl oraz formę literacką, gdyż te dostępne w tradycji literackiej nie nadają się do opowiedzenia doświadczeń kobiet i ich wzajemnych relacji, w tym wspólnej pracy zawodowej i przyjaźni między kobietami. Choć Woolf nie pisze bezpośrednio o **miłości między kobietami**, aluzjnie nawiązuje do jednej z najważniejszych książek o miłości lesbijskiej napisanej przez Radclyffe Hall *Well of Loneliness* (1928) i do procesu, który wytyczono autorce za obrazę moralności (przeciwko temu procesowi Woolf wraz z innymi pisarzami gorąco protestowała).

Własny pokój to także nastawiona na rozwój indywidualności **utopia feministyczna**, odnosząca się do marzenia o natychmiastowym wycofaniu się z relacji międzyludzkich, koncentracji na sobie, delektowaniu się samotnością oraz pracy w ciszy i skupieniu.

W 1983 r. **Alice Walker** skrytykowała metaforę własnego pokoju Woolf za wykluczenie z niej kolorowych kobiet. W zbiorze esejów *In Search of Our Mothers' Gardens: Womanist Prose* podważyła możliwość odnalezienia śladów tradycji kobiecej twórczości w muzeum i bibliotekach. Zwracając uwagę na ówczesny status niewolnic, które były analfabatkami, Walker nie odmawia im artystycznych ambicji i geniuszu, a tradycji sztuki kobiet kolorowych szuka w **patchworkach** i ukwieconych ogrodach. Pokój do **szycia** i **ogród** to według niej jedyne miejsca, w których **Afro-Amerykanka** mogła zaprezentować swoją koncepcję piękna. Walker, podobnie jak Woolf, podejmuje autobiograficzną grę i podkreśla, że ogród jej matki, przy którym zatrzymywali się przejezdni i do którego chętnie wchodzili, kontemplując jego

piękno, stanowi jej kobiecą (kobietystyczną) tradycję artystyczną. W ten sposób autorka afirmuje te środki twórczej ekspresji, które są marginalizowane i niezauważane przez Woolf. Walker przepisuje fragment *Własnego pokoju* i uzupełnia go o brakujące w jej przekonaniu fragmenty związane z doświadczeniem kobiet kolorowych. Wpisuje w tekst białej kobiety doświadczenie Afro-Amerykanek, czyli dosłownie robi sobie miejsce we *Własnym pokoju* (*room* – pokój, miejsce: *make room for oneself* – robić sobie miejsce). Wyraża więc siebie wobec ale i poprzez tekst Woolf.

Agnieszka Gajewska

Bibliografia:

Alexander Sally, *Room of One's Own: 1920s Feminist Utopias*, "Women: A Cultural Review" 2000, Vol. 11. No. 3, s. 273-288

Filimon Elena, *Virginia Woolf in her writing room*, "The Scientific Journal of Humanistic Studies" Year 1, no. 1, s. 25-28

Gan Wendy, *Solitude and Community: Virginia Woolf, Spatial Privacy and A Room of One's Own*, "Literature & History" 2005, nr 18/1, s. 68-80

Mazurek Marta, *African American women and feminism: Alice Walker's womanism as a proposition of a dialogic encounter*, "Linguae Mundi. Rocznik Naukowy", red. S. Piontek, Wyższa Szkoła Języków Obcych, Poznań 2009, nr 4, s. 11-24

Walker, A. *In Search of Our Mothers' Gardens: Womanist Prose*. Orlando: A Harvest book Harcourt Inc., 1983

Woolf V., *Własny pokój*, przeł. A. Graff, wstęp: I. Filipiak, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 1997

Woolf V., *Własny pokój, Trzy gwinee*, przeł. E. Krasieńska, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2002